

ГЕНЕЗИС ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО ФІНАНСОВОГО ПРОСТОРУ В АЗІЙСЬКОМУ МЕГАРЕГІОНІ

© 2015 ШЛАПАК А. В.

УДК 005.21:005.591.61:336.71(5-11)(5-13)

Шлапак А. В. Генезис формирования регионального финансового пространства в азиатском мегарегионе

Метою статті є дослідження етапів формування регіонального фінансового простору в азієському регіоні. У статті проаналізовано процеси регіональної фінансової інтеграції в Азії, що розгорнулися після фінансової кризи 1997–1998 рр., яка повною мірою показала величезну залежність економік держав регіону від глобальних фінансових шоків та турбулентності припливів і відпливів фінансового капіталу, а також дискредитувала рекомендації іноземних фінансових радників щодо забезпечення фінансової, монетарної та грошово-кредитної рівноваги. Охарактеризовано ініціативи Чіанг-Май, що передбачають, крім домовленостей про обмін інформацією щодо потоків капіталу, розвиток загально регіональної системи захисту від можливих фінансових потрясінь на основі нарощування сукупних обсягів фінансової підтримки в регіоні з 200 млн до 1 млрд дол. США, а також розширення сфери дії міждержавних своп-угод в АСЕАН. Визначено, що фінансова інтеграція в регіоні Південно-Східної Азії, як і її вплив на диверсифікацію національних фінансових ринків держав регіону, докорінно відрізняється від інтеграційних процесів на європейському континенті як з погляду застосовуваних механізмів та важелів фінансової конвергенції країн – членів регіональних угруповань, так і її інституційно-регуляторного оформлення. Запропоновано кілька сценаріїв формування регіонального фінансового простору за участі країн Південно-Східної Азії.

Ключові слова: інтеграційне угруповання, фінансовий простір, азієський регіон, регіональна фінансова інтеграція.

Рис.: 2. **Бібл.:** 10.

Шлапак Алла Василівна – здобувач кафедри міжнародного обліку і аудиту, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (пр. Перемоги, 54/1, Київ, 03068, Україна)

E-mail: kirikma@ukr.net

УДК 005.21:005.591.61:336.71(5-11)(5-13)

Шлапак А. В. Генезис формирования регионального финансового пространства в азиатском мегарегионе

Целью статьи является исследование этапов формирования регионального финансового пространства в азиатском регионе. В статье проанализированы процессы региональной финансовой интеграции в Азии, развернувшиеся после финансового кризиса 1997–1998 гг., который в полной мере показал зависимость экономик государств региона от глобальных финансовых шоков и турбулентности приливов и отливов финансового капитала, а также дискредитировал рекомендации иностранных финансовых советников по поводу обеспечения финансового, монетарного и денежно-кредитного равновесия. Охарактеризованы инициативы Чанг-Май, которые предусматривают, кроме договоренностей об обмене информацией по поводу потоков капитала, развитие общерегиональной системы защиты от возможных потрясений на основе наращивания общих объемов финансовой поддержки в регионе с 200 млн до 1 млрд дол. США, а также расширение сферы действия межгосударственных своп-соглашений в АСЕАН. Определено, что финансовая интеграция в регионе Юго-Восточной Азии, как и ее влияние на диверсификацию национальных финансовых рынков стран региона, в корне отличается от интеграционных процессов на европейском континенте как с точки зрения механизмов и рычагов финансовой конвергенции стран – членов региональных сообществ, так и ее институционально-регуляторного оформления. Предложено несколько сценариев формирования регионального финансового пространства при участии стран Юго-Восточной Азии.

Ключевые слова: интеграционное сообщество, финансовое пространство, азиатский регион, региональная финансовая интеграция.

Рис.: 2. **Библ.:** 10.

Шлапак Алла Васильевна – соискатель кафедры международного учета и аудита, Киевский национальный экономический университет им. В. Гетьмана (пр. Победы, 54/1, Киев, 03068, Украина)

E-mail: kirikma@ukr.net

UDC 005.21:005.591.61:336.71(5-11)(5-13)

Shlapak A. V. Genesis of Formation of the Regional Financial Space within the Asian Mega-Region

The article is aimed at studying the stages of formation of the regional financial space within the Asian region. The article analyzes the processes of regional financial integration in Asia that unfolded after the 1997-1998 financial crisis, which fully showed the dependence of economies of the region's countries from the global financial shocks and turbulence of the tides of financial capital, as well as discredited the foreign financial advisors' recommendations regarding the financial, monetary, money-and-credit equilibrium. A characteristic of the Chiang Mai initiatives has been provided, which include, in addition to agreements on the exchange of information about capital flows, development of a region-wide system of protection from possible shocks through build-up of the total volumes of financial support in the region from 200 million up to 1 billion US-dollars, as well as extension of the inter-state ASEAN Swap Arrangements. It has been determined that financial integration in the region of Southeast Asia, as well as its influence on diversification of the national financial markets of the region's countries, is quintessentially different from the integration processes of the European continent, in terms of the mechanisms and instruments of financial convergence of the member countries of the regional communities and of its institutional-regulatory clearance. Several scenarios concerning formation of a regional financial space with participation of the countries in Southeast Asia have been proposed.

Key words: integration community, financial space, Asian region, regional financial integration.

Рис.: 2. **Bibl.:** 10.

Shlapak Alla V. – Applicant of the Department of International Accounting and Auditing, Kyiv National Economic University named after V. Getman (pr. Peremogy, 54/1, Kyiv, 03068, Ukraine)

E-mail: kirikma@ukr.net

Витоки ідеї щодо формування регіонального фінансового простору в азієському мегарегионі, як своєрідної інтеграційної моделі диверсифікації фінансових ринків країн Південно-Східної Азії (ПСА) та формування їх політичного й фінансово-економічного альянсу, фактично беруть свій початок ще з 1960-х років і пов'язані із заснуванням у 1967 р. за участі п'яти азієських держав (Індонезії, Малайзії, Сінгапуру, Таїланду і

Філіппін) такого інтеграційного угруповання, як Асоціація країн Південно-Східної Азії (АСЕАН). Головною метою функціонування даного блоку, членами якого є нині 10 держав (Бруней, В'єтнам, Індонезія, Камбоджа, Лаос, Малайзія, Філіппіни, Сінгапур, Таїланд, М'янма (колишня Бірма), було визначено формування митного союзу країн-членів у рамках укладеної угоди про преференційну торгівлю, розбудову спільних промислових об'єктів,

заснування різного роду галузевих асоціацій країн – виробників продукції з метою нарощування конкурентоспроможного впливу на світові ринки, створення форуму нових незалежних держав для обговорення шляхів їх економічного розвитку, а також протистояння геоекономічному тиску більш потужних економічних гравців у світі та збереження азійської культурної ідентичності.

Однак на той час подібні інтеграційні ініціативи в силу обмеженості капітальних і фінансових ресурсів країн Південно-Східної Азії, а також недостатнього рівня інтернаціоналізації їх фінансових ринків не мали значного економічного ефекту. Достатньо сказати, що в перші десятиліття існування АСЕАН було реалізовано тільки 15 проектів спільного підприємництва за участі інвестиційного капіталу країн – членів даного угруповання, переважно у машинобудуванні та хімічній промисловості. І хоча при цьому й було реалізовано перший в історії регіональних інтеграційних процесів у регіоні ПСА фінансовий механізм підтримки міждержавних інвестиційних проектів (за яким до 60% сукупних витрат покривались країною, на території якої створювався об'єкт, а 40% ділились порівну між державами-партнерами), однак говорити про формування на той час зрілої моделі фінансової інтеграції немає підстав. Так, тільки у 1981 р. у структурі АСЕАН було засновано перші інституції підтримки регіональної фінансової інтеграції – фінансову корпорацію і корпорацію «ASEAN – Japan Development Corp.» за участі японського капіталу [1], функціональними компетенціями яких були підтримка міжкрайового переміщення інвестиційного капіталу, створення сприятливого середовища для внутрішнього регіонального транскордонного переміщення фінансового капіталу, а також нарощування масштабів, капіталізації та ліквідності національних фінансових ринків країн – членів даного інтеграційного угруповання.

Повноцінні ж процеси регіональної фінансової інтеграції в Азії розгортаються набагато пізніше, а саме – після азійської фінансової кризи 1997–1998 рр., яка повною мірою продемонструвала величезну залежність економік держав регіону від глобальних фінансових шоків та турбулентності припливів і відпливів фінансового капіталу, а також дискредитувала рекомендації іноземних фінансових радників (перш за все МВФ) щодо забезпечення фінансової, монетарної та грошово-кредитної рівноваги. Саме азійська фінансова криза внесла суттєві корективи у валютно-фінансову політику країн Південно-Східної Азії, стала переломним етапом в їх економічній історії, поклавши край періодам їх динамічного зростання, економічних «див» і давши старт важкому етапу реформування національних фінансових секторів і посилення регіональної інтеграційної взаємодії у валютно-фінансовій та банківській сферах. Саме у відповідь на кризу практично в усіх країнах ПСА було вжито рішучих заходів щодо безпрецедентного збільшення обсягів обов'язкових банківських резервів, нарощування капіталізації фондового ринку, а також розробки механізмів захисту від фінансових ризиків, покликаних у випадку погіршення економічної ситуації в регіоні забезпечувати фінансову підтримку

від країн-сусідів, а також нівелювати різкі коливання валютних курсів без звертання за допомогою до міжнародних фінансових інститутів.

З цього часу на найвищому державному рівні країн Південно-Східної Азії остаточно утвердилась ідея про те, що функціонування в регіоні ефективної системи валютно-фінансової кооперації є життєво необхідною не тільки з погляду пом'якшення негативного впливу регіональних економічних криз, але й у більш широкому контексті забезпечення регіональної безпеки у фінансовій сфері. І це при тому, що ще на початку 1997 р. Японія на офіційній зустрічі представників країн – членів МВФ і Групи Світового банку вперше внесла пропозицію щодо формування Азійського валютного фонду, ідентичного моделі МВФ, яка хоча й не була підтримана через протест США і МВФ [2], однак стала сигналом змін світової спільноти до ідеї регіональної фінансової інтеграції в Азії.

Подальшого потужного імпульсу розвитку фінансової інтеграційні ініціативи отримали у Південно-Східній Азії з 2002 р. під впливом запровадження так званих *ініціатив Чіанг-Май*, що передбачають, крім домовленостей про обмін інформацією щодо потоків капіталу, розвиток загальнорегіональної системи захисту від можливих фінансових потрясінь на основі нарощування сукупних обсягів фінансової підтримки в регіоні з 200 млн до 1 млрд дол. США, а також розширення сфери дії міждержавних своп-угод в АСЕАН, що передбачають «спільне використання національних валютних резервів шляхом укладення угод між центральними банками країн-учасниць» [3]. У даному контексті слід відзначити, що хоча подібні угоди між центральними банками країн – учасниць АСЕАН існували і раніше, однак усі вони уклалися на невеликі суми і на короткий (переважно тримісячний) термін, а відтак – були нездатними суттєво вплинути на процеси регіональної фінансової інтеграції в регіоні.

Крім того, в ініціативах Чіанг-Май були закладено механізми підвищення гнучкості валютної політики країн Південно-Східної Азії, спільного хеджування їх центральними банками валютних ризиків, нарощування ліквідності національних фінансових ринків, а також ведення політичного діалогу та координації міждержавних зусиль з підтримки фінансової стабільності в азійському регіоні. Однак, оцінюючи в загальному результативність інтеграційних ініціатив Чіанг-Май, слід відзначити їх недостатній рівень в силу того, що країни ПСА у випадку входження їх економік у кризову фазу бізнес-циклу могли розраховувати на отримання тільки 10% загальної суми укладених угод до моменту залучення кредитного фінансування МВФ [4]. Інакше кажучи, навіть ці ініціативи не давали змогу державам Південно-Східної Азії повністю знівелювати свою залежність від фонду, з огляду на обов'язковість бути учасницями його кредитних програм.

Усвідомлюючи наявні «вузькі» місця інтеграційної фінансової стратегії в рамках ініціатив Чіанг-Май, у 2009 р. вона була кардинально реформована, зокрема, у напрямку розвитку регіональної системи підтримки ліквідності через запровадження багатосторонніх своп-

угод. Йдеться про те, що всі угоди Багатосторонньої ініціативи Чіанг-Май були об'єднані в єдиний загальний пул, що функціонує на основі самокеруального резервного пула (*Self-Managed Reserve Pooling Arrangement*). Згідно з даною угодою, що набула чинності у 2010 р., розмір резервів пула становить 120 млрд дол. США за умови такого країнового розподілу фінансових ресурсів: 20% – для країн АСЕАН; 16% – для Республіки Корея і по 32% – для Японії та КНР. При цьому максимальний обсяг запозичень, на який може претендувати країна, розраховується, виходячи з її частки у фонді, а розмір квоти, яким можна скористатись без звернення до МВФ, був підвищений до 20% [3].

Ще одним важливим кроком у розвитку інтеграційної фінансової стратегії країн Південно-Східної Азії стало рішення на найвищому рівні про прискорений розвиток фінансових ринків країн – учасниць регіонального блоку АСЕАН+16 [5]. На відміну від усіх попередніх ініціатив даний проект передбачає заснування спільного ринку азійських облігаційних позик у національних валютах з метою диверсифікації фінансових ринків і ресурсів, скорочення надмірної залежності суб'єктів господарювання від кредитів банківських установ, насамперед тих, що зазнають впливу кризових явищ.

Фінансова інтеграція в регіоні Південно-Східної Азії, як і її вплив на диверсифікацію національних фінансових ринків держав регіону, докорінно відрізняється від інтеграційних процесів на європейському континенті як з погляду застосовуваних механізмів та важелів фінансової конвергенції країн – членів регіональних угруповань, так і її інституційно-регуляторного оформлення. Йдеться насамперед про переважну орієнтацію інтеграційних процесів в АСЕАН на поглиблення мікрорівневої взаємодії економічних суб'єктів на основі діяльності азійських ТНК. Підтвердженням цього є той факт, що лівова частка зовнішньої торгівлі країн-учасниць припадає на торгівлю між місцевими філіями японських, американських, канадських, а також тайванських і південнокорейських корпорацій. Наприклад, у всіх країнах АСЕАН на компанії з японським капіталом припадає 40–70% виробництва радіоапаратури [6].

Ще однією рисою фінансової інтеграції в регіоні Південно-Східної Азії є її «паралельність» інтеграційним процесам у торговельній та інвестиційній сферах. Йдеться як про укладення країнами регіону численних угод про вільну торгівлю (дво- і багатосторонніх, у тому числі трансконтинентальних), так і про реалізацію низки загальнорегіональних фінансових ініціатив. Тим не менше, рівень взаємозалежності країн Азії у фінансовій сфері сьогодні суттєво випереджає ступінь інтеграційної взаємодії в торговельному й інвестиційному співробітництві, що дає підстави авторитетним міжнародним експертам стверджувати про певну унікальність азійської моделі інтеграції. Так, ще у середині 1990-х років держави – лідери азійського регіону (насамперед Японія) неодноразово стверджували, що класичному типу інтеграції в регіоні Південно-Східної Азії в обов'язковому порядку має передувати фінансова інтеграція. Стосовно

регіону Південно-Східної Азії під нею розуміють, насамперед, зближення цін на фінансові активи, обсягів пропозиції споживачам фінансових продуктів, а також показників їх ефективності та доходності. Досягнення цієї мети вимагає як гармонізації фінансової інфраструктури країн, так і конвергенції їх платіжних систем і систем управління фінансами, зближення регуляторних норм фінансового законодавства, фінансової звітності, правил ведення бізнесу та ін.

Загальновідомо, що економічні ефекти регіональної інтеграції поділяються на статичні, економічні наслідки яких пов'язані зі зниженням імпорتنих тарифів країн-учасниць у взаємній внутрішньорегіональній торгівлі та торгівлі з третіми країнами, а відтак – виявляються в короткостроковому періоді одразу після утворення зон вільної торгівлі чи митних союзів (так звані ефекти «створення» або «відхилення» торгівлі), а також динамічні. Економічні наслідки останніх випливають з впливу регіональної інтеграції на такі індикатори країн-інтегрантів, як інвестиційний клімат, науково-технологічний та інноваційний розвиток, міжнародна конкурентоспроможність країн та продуктивність їх економіки, економічне зростання та рівновага платіжного балансу.

Що стосується інтеграційного угруповання АСЕАН та його розширених інституційних форматів, то їх інтеграційна політика (подібно НАФТА, КОМЕСА, МЕРКОСУР та ін.) зорієнтована на розвиток поглиблених форм регіональної інтеграції (спільні ринки, економічні та монетарні союзи), інакше кажучи – на досягнення динамічних ефектів інтеграції. Більше того, глобалізаційні тенденції розвитку азійських економік, криза Ямайської валютної системи, а також нагромадження глобальних фінансових дисбалансів, свідками яких всі ми є в останнє десятиліття, дають підстави стверджувати, що на сьогодні практично склались об'єктивні передумови формування спільного азійського фінансового простору. Він відкриває доволі обнадійливі перспективи поглиблення інтеграційних процесів у фінансовій сфері та диверсифікації національних фінансових ринків азійських держав. Так, до факторів, які сприяють фінансовій інтеграції країн Південно-Східної Азії, слід віднести, насамперед, подібність господарських структур держав, їх соціально-економічну взаємопов'язаність, територіальну близькість та високу динаміку макроекономічного зростання в регіоні. Хоча абсолютний показник валового регіонального продукту регіонального блоку АСЕАН у період з 2000 р. до 2014 р. суттєво поступається відповідному показнику Євросоюзу, НАФТА та МЕРКОСУР (його частка відносно вказаних угруповань на кінець періоду становила відповідно 8,4%, 9,0% і 69,7%), однак середньорічні темпи його приросту за вказаний період суттєво перевищували відповідний показник для інших інтеграційних угруповань і становили 5,2%, тоді як у МЕРКОСУР – 3,5%, КОМЕСА – 4,1%, ЄС і НАФТА – по 1,9% відповідно [7].

Другою передумовою формування регіонального фінансового простору в Південно-Східній Азії є відносно високий рівень торговельної, технологічної та

інвестиційної взаємодії країн на регіональному рівні. У даному контексті слід відзначити, що на сьогодні держави АСЕАН беруть активну участь у процесах регіональної інтеграції в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, а відтак – даний інтеграційний блок разом із зоною вільної торгівлі, яка формується в його рамках (АФТА), та багатосторонніми торговельними зв'язками може стати основною «консолідуючою» ланкою формування субконтинентального інтеграційного блоку країн Південно-Східної Азії. Достатньо сказати, що частка внутрішньорегіонального експорту в загальних експортних поставках азійських країн зросла з 35% у 1980 р. до 45% у 1990 р. і 57% у 2014 р. (рис. 1). Це суттєво перевищує відповідний показник НАФТА (40% на кінець періоду), хоча й поступається Євросоюзу (70% відповідно) [8].

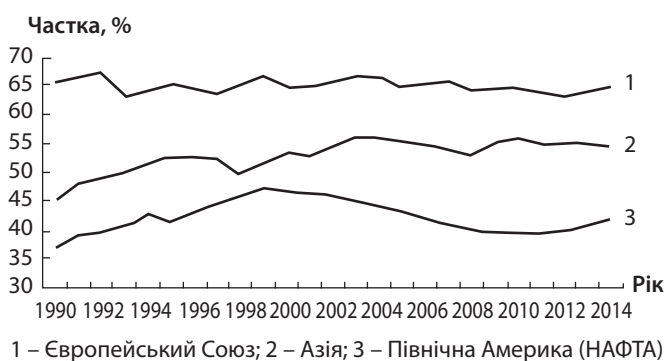

Рис. 1. Частка внутрішньорегіонального експорту в загальних експортних поставках азійських країн з 1990 по 2014 рік, % [8]

Загалом, досягнуті на сьогодні показники регіональної інтеграції країн Азії засвідчують, що в останнє десятиліття вона суттєво поглибилась завдяки нарощуванню обсягів транскордонної торгівлі та інвестиційних потоків, внутрішньо- і міжрегіональному володінню фінансовими активами, а також міграційним і туристичним потокам. Найбільшої тісноти міждержавної взаємодії досягнуто нині у таких субрегіональних блоках на теренах азійського мегарегіону, як АСЕАН + 3 і Гонконг (частка внутрішньорегіональних потоків ПШ – 53,9%, торгівлі – 45,4%, володіння акціями – 2,6% і облигаціями – 11,0%), Східна (54,7%; 33,5%; 15,4%; 7,9%) та Південно-Східна Азія (16,2%; 24,2%; 8,6%; 11,0% відповідно) [8; 4.]

При цьому в низці країн ПСА, що мають брак робочої сили, у тому числі середньо- і висококваліфікованої (Сінгапурі, Японії, Малайзії), ця проблема доволі ефективно вирішується за рахунок імпорту трудових ресурсів з країн регіону, котрі мають її надлишок (Індії, Китаю, Філіппін), що обумовлює відносно високий рівень розвитку внутрішньорегіонального туризму. Натомість Центральна і Південна Азія, Тихоокеанський регіон і Океанія зорієнтовані переважно на зовнішньорегіональну взаємодію з відносно низькими показниками внутрішньорегіональної кооперації як у сфері реального виробництва, так і міжнародної й інвестиційної взаємодії, а також співробітництва у фінансовій сфері.

У той час як середня частка внутрішньорегіональної торгівлі дає змогу оцінити ступінь неоднорідності інтеграційного угруповання, індекс симетричності торговельної інтроверсії (що розраховується як відношення різниці гомогенних індексів внутрішньої та зовнішньої торгівлі до їх суми) дозволяє порівняти інтенсивність внутрішньої і зовнішньої торгівлі регіону. Так, у 2014 р., за нашими підрахунками, Індекс інтенсивності внутрішньорегіональної торгівлі в АСЕАН становив 3,75, в АСЕАН + 3 – 1,59 (для порівняння для ЄС відповідний показник становив 1,73, для НАФТА – 2,4, для МЕРКОСУР – 9,2); гомогенний індекс інтенсивності внутрішньорегіональної торгівлі становив відповідно 4,89 і 2,39 (3,79; 3,95 та 11,2 відповідно); гомогенний індекс інтенсивності зовнішньорегіональної торгівлі – 0,75 і 0,70 (0,39; 0,69 та 0,79 відповідно); а індекс симетричності торговельної інтроверсії – 0,69 та 0,51 (0,75; 0,68 та 0,80 відповідно). Примітно також, що у період з 2010 р. до кінця 2014 р. ситуація щодо динаміки інтенсивності внутрішньорегіональної торгівлі азійських країн ще більше погіршилась: її показник знизився з 1,8% до 1,5% (рис. 2).

Подібна ситуація, як і відставання АСЕАН+3 від ЄС, НАФТА та МЕРКОСУР за гомогенним індексом внутрішньорегіональної торгівлі та індексом симетричності торговельної інтроверсії, свідчить про те, що країни Південно-Східної Азії перебувають нині на початковому етапі економічної інтеграції, а відтак – інтеграційні механізми диверсифікації національних фінансових ринків розвинуті досить слабо.

Характеризуючи передумови формування регіонального фінансового простору в Південно-Східній Азії, не можна оминати увагою і наростаючу тенденцію щодо *технологічної реструктуризації національних економік* країн Південно-Східної Азії, високий рівень розвитку в регіоні інформаційних технологій та інфраструктурних об'єктів. Підтвердженням цього є, зокрема, динамічний розвиток в останні десятиліття таких новітніх інституційних форм регіональної інтеграції в АСЕАН, як *трикутники економічного зростання*. Їх ядром, як відомо, є підрозділи азійських ТНК, що працюють у прикордонних регіонах трьох держав з дешевою робочою силою, висококваліфікованими

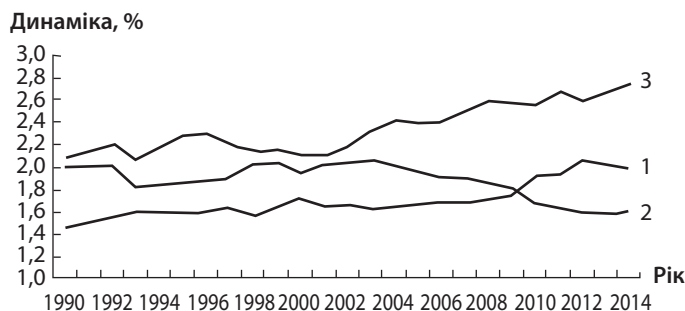

Рис. 2. Динаміка інтенсивності внутрішньорегіональної торгівлі різних груп країн протягом 1990–2014 рр., % [8]

професійними кадрами та розвинутою інфраструктурою. Серед найвідоміших подібних структур слід назвати Південний трикутник (Сінгапур та штат Джохор – Малайзія), провінція Ріау (Індонезія), Північний трикутник (південь Таїланду, північ Малайзії, острів Суматра), Платиновий трикутник (по річці Меконг з півдня Китаю через Камбоджу та В'єтнам), а також Золотий трикутник (Таїланд, М'янма, Лаос, Південний Китай) [1].

Крім того, потужною рушійною силою інтеграційних процесів в АСЕАН є і динамічний розвиток їх *інфраструктурного забезпечення*. Достатньо сказати, що сукупний обсяг запланованих капіталовкладень у розвиток регіональної інфраструктури у період з 2010 р. до 2020 р. становить 320 млрд дол. США, половину з якої буде витрачено на розбудову регіональної транспортної та логістичної систем, решта – на розвиток транскордонних інфраструктурних об'єктів [9; р. 36]. Ці витрати включають насамперед будівництво і модернізацію Азійської автодорожньої мережі та Транс-Азійської мережі залізничного транспорту, а також реалізацію великомасштабної програми Азійських контейнерних портів та транспортних й енергетичних проєктів. Уже сьогодні за *Індексом ефективності логістики* Світового банку країни Південно-Східної Азії (3,02 у 2012 р.) суттєво випереджають як середньосвітовий показник (2,87), так і показники Центральної Азії (2,51), азійських країн, що розвиваються (2,82), Латинської Америки і Карибського басейну (2,71), Близького Сходу на Північній Африки (2,58) [9; р. 40].

Ще однією *передумовою* формування регіонального фінансового простору у Південно-Східній Азії є, на нашу думку, і *відносно високий рівень інституційного забезпечення інтеграційних процесів в регіоні*, з огляду на культурну та історичну подібність країн-учасниць; схожість їх національних моделей економічного розвитку, зорієнтованих на експортну експансію на світові ринки, інвестиційні джерела зовнішнього фінансування економік та активну участь місцевих суб'єктів господарювання в розбудові регіональних і глобальних виробничих ланцюгів доданої вартості. Так, прикметною рисою інтеграційного блоку АСЕАН є його трансформація з класичної зони вільної торгівлі та форуму для обговорення найбільш актуальних питань політичного, економічного та соціально-культурного співробітництва в повноцінну економічну спільноту азійських держав з делегуванням частини управлінських функцій з національного на наднаціональний рівень. Так, хоча ще у 2003 р. лідери країн регіону задекларували, що головною метою регіональної економічної інтеграції на період до 2020 р. є створення Економічного співтовариства (ЕС) АСЕАН [10], однак тільки у 2007 р. на дванадцятому Саміті даного регіонального угруповання було ухвалено так званий Проєкт заснування ЕС АСЕАН. Даний документ є по суті своєрідною «дорожньою картою» для якнайскорішого досягнення поставлених інтеграційних цілей і передбачає заходи щодо інтеграції національних ринків капіталу і фінансових послуг, їх поступової лібералізації та конвергенції, а також гармонізації систем міждержавних розрахунків та емісії

облігацій. Крім того, даний проєкт передбачає план лібералізації всіх трансакцій по рахунку поточних операцій платіжних балансів країн (експортно-імпорتنих операцій з товарами і послугами, виплата доходів за інвестиціями та односторонніми переказами), фінансових послуг у банківському секторі АСЕАН, а також інституційно-регуляторних систем з метою посилення міждержавної координації у фінансовій сфері та розширення можливостей надання країнами-учасницями даного регіонального блоку взаємної фінансово-валютної допомоги у випадку кризових явищ.

Підтвердженням достатньо високого рівня інституціоналізованості в рамках АСЕАН є також функціонування відповідних наднаціональних регуляторних інституцій, які наділені доволі широкими функціональними повноваженнями. При цьому самі країни – учасниці АСЕАН більшою мірою зорієнтовані на пошук консенсусу під час ухвалення рішень, а Економічне співтовариство АСЕАН розглядається як своєрідна платформа для інтеграції країн-учасниць у глобальну економіку та фінансову систему. Цим АСЕАН принципово відрізняється від ЄС, зорієнтованого на поглиблення внутрішньорегіональних зв'язків та формування потужного регіонального ринку товарів, послуг, капіталів та фінансових ресурсів.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи, слід відзначити, що на сьогодні в субрегіоні Південно-Східної Азії вже сформувались об'єктивні передумови для поглиблення інтеграційних процесів з їх переходом від найпростішої торговельної форми міждержавної взаємодії до більш складних інвестиційно-кредитних та фінансово-валютних форм, що закладає підвалини для інтеграційної диверсифікації національних фінансових ринків країн регіону. На нашу думку, у перспективі можливі *кілька сценаріїв формування регіонального фінансового простору* за участі країн Південно-Східної Азії.

Перший сценарій – це повна і системна фінансова інтеграція в регіоні за зразком європейської континентальної моделі інтеграції у фінансовій сфері. Даний сценарій передбачає, зокрема, посилення міждержавної координації та контролю у проведенні єдиної економічної та фінансово-валютної політики; формування спільного азійського ринку фінансових послуг на засадах вільної та справедливої конкуренції; забезпечення вільного міждержавного руху капіталу і фінансових послуг; пом'якшення міжкраїнових диспропорцій соціально-економічного розвитку через регіональний перерозподіл фінансових ресурсів між багатими і бідними країнами; досягнення монетарної єдності із запровадженням єдиного режиму курсоутворення та єдиної валюти хоча б у безготівкових (не кажучи вже про готівкові) розрахунках; «закриття» регіонального фінансового ринку з метою недопущення можливих зовнішніх кризових впливів, а також формування наднаціональних органів фінансово-валютного та грошово-кредитного регулювання.

Другий можливий сценарій регіональної фінансової інтеграції в Азії – це максимальне використання потенціалу фінансової інтеграції, закладеного в континен-

тальних і трансконтинентальних зонах вільної торгівлі за участі країн Південно-Східної Азії і держав інших регіонів (насамперед Північної Америки і Західної Європи). Так, на сьогодні в Азійсько-Тихоокеанському регіоні не існує жодного інтеграційного угруповання, яке б охоплювало всі країни регіону, як і немає чіткої стратегії щодо формування регіонального інтеграційного блоку з боку лідера регіональних інтеграційних процесів – Японії (на відміну від активної позиції США у розвитку інтеграційних процесів у панамериканському регіоні та найрозвинутіших європейських країн щодо девелопментизації регіонального угруповання ЄС). Багато в чому це пов'язано з переважною орієнтацією Японії на розвиток неглибоких (поверхневих) інтеграційних зв'язків з країнами Південно-Східної Азії на рівні й у формах, що не виходять за межі зони вільної торгівлі.

І, нарешті, *третій можливий сценарій* регіональної фінансової інтеграції в Азії – це так звана фрагментарна фінансова конвергенція «різних швидкостей», яка передбачає насамперед поетапне включення до інтеграційних стратегій, що їх реалізують найрозвинутіші країни регіону (Японія, Республіка Корея, Австралія, Нова Зеландія та Китай), відсталі держави Південно-Східної Азії. Це стимулюватиме країни, котрі нині мало включені в інтеграційні фінансові ініціативи в регіоні або негативно їх сприймають (Лаос, М'янма, Бруней, Східний Тимор), активніше долучатись до міждержавної інтеграційної взаємодії на теренах ПСА. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Міжнародна економіка : підручник / Д. Лук'яненко, А. Поручник, Я. Столярчук. – К. : КНЕУ, 2014. – 762 с. – С. 596.
2. **Park Y. C.** Monetary and Financial Integration in East Asia: The Relevance of European Experience / Y. C. Park, C. Wyplosz / European Commission. Economic and Financial Affairs // European Economy. Economic Papers 329. Sept. 2008. – P. 70 [Electronic resource]. – Mode of access : http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication_summary_12720_en.htm
3. **Трифонов И. И.** Региональные инициативы стран Восточной Азии по развитию валютно-кредитных отношений / И. И. Трифонов, В. М. Ягодкина // Известия УрГЭУ. – 2014. – № 4 (54). – С. 20 – 26. – С. 21.
4. **Kenen P. B.** Monetary Integration in East Asia / P. B. Kenen, E. E. Meade / Federal Reserve Bank of San Francisco, 2004. – P. 8 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.frbsf.org/economic-research/files/Kenen.pdf>
5. **Осипова М. Г.** Финансовая интеграция в Азии: АСЕАН плюс...? / М. Г. Осипова // Юго-Восточная Азия: актуальные проблемы развития. – 2009. – № 13. – С. 66 – 70. – С. 69.
6. Міжнародна економіка : підручник / Д. Лук'яненко, А. Поручник, Я. Столярчук. – К. : КНЕУ, 2014. – 762 с. – С. 597.
7. UNCTAD Stat [Electronic resource]. – Mode of access : <http://unctadstat.unctad.org>
8. Asian Economic Integration Monitor. – Asian Development Bank, November 2014 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.adb.org/publications/asian-economic-integration-monitor-november-2014>
9. Asian Economic Integration Monitor, March 2013 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.adb.org/publications/asian-economic-integration-monitor-march-2013>
10. Declaration of ASEAN Concord II (Bali Concord II). – Bali, 2003 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.asean.org/news/item/declaration-of-asean-concord-ii-bali-concord-ii>

REFERENCES

- "Asian Economic Integration Monitor. – Asian Development Bank, November 2014". <http://www.adb.org/publications/asian-economic-integration-monitor-november-2014>
- "Asian Economic Integration Monitor, March 2013". <http://www.adb.org/publications/asian-economic-integration-monitor-march-2013>
- "Declaration of ASEAN Concord II (Bali Concord II)". <http://www.asean.org/news/item/declaration-of-asean-concord-ii-bali-concord-ii>
- Kenen, P. B., and Meade, E. E. "Monetary Integration in East Asia". <http://www.frbsf.org/economic-research/files/Kenen.pdf>
- Lukianenko, D., Poruchnyk, A., and Stoliarchuk, Ya. *Mizhnarodna ekonomika* [International Economics]. Kyiv: KNEU, 2014: 596.
- Lukianenko, D., Poruchnyk, A., and Stoliarchuk, Ya. *Mizhnarodna ekonomika* [International Economics]. Kyiv: KNEU, 2014: 597.
- Osipova, M. G. "Finansovaia integratsiia v Azii: ASEAN plus...?" [Financial Integration in Asia: ASEAN plus...?]. *Yugo-Vostochnaia Azia: aktualnye problemy razvitiia*, no. 13 (2009): 66-70.
- Park, Y. C., and Wyplosz, C. "Monetary and Financial Integration in East Asia: The Relevance of European Experience". http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication_summary12720_en.htm
- Trifonov, I. I., and Yagodkina, V. M. "Regionalnye initsiativy stran Vostochnoy Azii po razvitiu valiutno-kreditnykh otnosheniy" [Regional initiatives of East Asian countries for the development of monetary and credit relations]. *Izvestiia UrGEU*, no. 4 (54) (2014): 20-26.
- UNCTAD Stat. <http://unctadstat.unctad.org>